214343 - Bedel Evliliğin Çeşitleri ve Bu Evlilik Ne Zaman Geçersiz Olur?

Soru

Yaklaşık bir yıldır amcamın oğlu ile evliyim, eşimin kız kardeşi ise erkek kardeşimle evlidir. Ancak evliliğimin geçerliliği konusunda kafam karıştı. Zira web sitenizde bu tür evliliğe “Nikah al-Şiğar” denildiğini ve İslam'da haram olduğunu okudum. Benim evliliğimin bu türden sayılıp sayılmadığını henüz bilmiyorum çünkü bu konuda alimlerin farklı görüşlerine rastladım. Eşler hayatlarında mutluysa ve bu evlilikten çocuk sahibi olsalar çözüm ne olur? Aileler arasında ortaya çıkacak sorunları dikkate alarak boşanmaları gerekir mi?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

Birincisi:

“Şiğar” veya halk arasında bilinen “Berdel/Bedel evliliği”, İslam şeriatında yasak olup haramdır. Çünkü bu tür uygulamada kadına zulüm ve hakkını gasp etmek olduğu gibi velayet sorumluluğunda suistimal mevcuttur. İbn Ömer r.a’dan rivayetle Nebi s.a.v şöyle demiştir: “İslam’da Şiğar yoktur.” (Muslim 1415)

Cabir b. Abdullah şöyle dedi: Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Şiğar evliliğini yasakladı. (Muslim 1417)

İkincisi:

Bedel/takas yoluyla evlenmenin üç şekli vardır:

1- İki erkekten her birinin diğerinin kadın akrabası veya velayeti altında olan kadınla evlenmesi, birinin evliliği diğerinin evliliğine bağlı olmadığı gibi her biri için belirlenmiş ayrı bir mehirle evliliğin gerçekleşmesi.

Bu durum “Bedel/takas evlilik” kapsamına girmiyor ve bunda sakınca yoktur.

Daimî Fetva Kurulu’nda 18/427 şöyle geçmektedir:

Şartlaşma olmaksızın her erkek diğer erkeğin velayeti altındaki kadınların rızalarıyla evlenirler ve nikahın şartlarını yerine getirirlerse geçerliliği hususunda ihtilaf olmadığı gibi Şiğar evliliği de sayılmaz.

2-Her erkek velisi olduğu kadını diğerine evlendirme şartıyla evlilik gerçekleşir ve her iki kadına da mehir belirlenmezse bu tür evlilik, hadislerde yasaklanmış olan ve haramlığına dair alimlerin ittifak ettiği yöntemdir.

İmam Şafii r.h şöyle dedi:

Bir adamın kızını veya velisi olduğu kadını başka erkeğe evlendirip o kişinin de kızını veya velisi olduğu kadını kendisine nikahlamasını şart koşması takas anlamında ve mübadele yoluyla evlilik olup hiçbir kadına mehir belirlenmez. Buna Şiğar denilir ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem bunu yasaklamıştır. Bu tür nikah helal olmadığı gibi geçersizdir. (El Um 6/198)

İbn Abdulber r.h şöyle dedi:

Şiğar’ın anlamı: Bir adamın velisi olduğu kadını başka erkeğe evlendirip o kişinin de velisi olduğu kadını kendisine nikahlamasıdır. Bunda her iki kadına da mehir belirlenmez. İmam Malik ve bir grup fıkıh ehli bu şekilde yorumlamıştır. (El İstizkar 5/465)

Başka bir eserde şöyle dedi: Bu tür evlilik, Hadiste yasaklanan Şiğar olup alimlerin arasında ihtilaf yoktur. (El Temhid 14/70)

İbn Rüşd r.h şöyle dedi: Şiğar nikahının yönteminin şu şekilde olduğuna dair ittifak etmişlerdir: Bir adam velisi olduğu kadını başka erkekle evlendirip o kişinin de velisi olduğu kadını kendisine nikahlamasıdır. Bu evlilikte, her iki kadına da mehir belirlenmez. Alimlerin ittifak ettiklerine göre bu tür nikah caiz değildir. Çünkü yasaklama hadislerde sabittir. (Bidayet el Muctehid 3/80)

Bu hüküm kişinin kızı veya kız kardeşiyle sınırlı değildir. Bilakis velisi olduğu her kadını kapsar.

Nevevi r.h şöyle dedi: Alimler; kız kardeşler, amca kızları, hala kızları ve cariyeler gibi kadınların bu konuda kızlarla aynı hükümlere tabi olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. (Şerh Sahih Muslim 9/201)

Hanefi mezhebi alimleri; bu tür nikahın yasaklanmış olduğu ve caiz olmadığı hususunda alimlerin cumhuru görüşüne uyarlar. Ancak nikahın geçerli olması için her bir kadına mihr-i misl/benzer mehir vaciptir. Böylece bu nikah Şiğar hükmüne girmez. (El Mebsût 5/105, Bedai el Sanai 2/278)

3- Bir adamın kızını, kız kardeşini veya velisi olduğu kadını başka erkekle evlendirip buna karşılılık o kişinin de kızını veya velisi olduğu kadını kendisine nikahlanmasıdır. Ancak her kadın için ister eşit ister farklı olsun mehir belirlenir. Bu tür nikah alimler arasında ihtilaf konusudur.

Bazı alimlere göre bu tür nikah Şiğar hükmünde olup yasaktır. İki evlilik arasında şart olması Şiğar nikahı olması için yeterlidir. Zahiriler ve bazı Şafii ve Hanbeli alimleri bu görüşü seçmiştir.

El Kharqi el Hanbeli r.h şöyle dedi:

Bir erkek; velisi olduğu kızı başka erkekle evlendirir ancak buna karşılık onun da velisi olduğu kızı kendisiyle evlendirmesini şart koşarsa mehir belirlense bile nikah geçersizdir. (Muhtasar el Khari s. 238, el Muhalla, ibn Hazm 9/118)

Şeyh İbn Baz r.h ve Daimî Fetva Kurulu, fetvalarında bu görüşü tercih etmişlerdir. Fetvada şöyle geçmektedir:

Bir erkek velisi olduğu kızı başka erkekle evlendirir ancak buna karşılık onun da velisi olduğu kızı kendisiyle evlendirmesini şart koşarsa, Nebi s.a.v'in yasakladığı Şiğar nikahı sayılır. Bazı insanlar buna Bedel/Takas evliliği derler. Mehir belirlensin veya belirlenmesin, rıza oluşsun veya oluşmasın sonuç olarak bu geçersiz bir nikahtır. (Daimî Fetva Kurulu, 18/427)

Buna delil olarak Muslim'in İbn Numeyr, Ubeydullah, Ebu el Zenad, el A'rac, Ebu Hureyre r.a'dan rivayet ettiği hadiste şöyle geçer: "Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Şiğar nikahını yasakladı, Şiğar bir adamın diğer adama şöyle demesidir: "Sen beni kızınla evlendir, ben de seni kızımla evlendireyim. Veya: Beni kız kardeşinle evlendir, ben de seni kız kardeşimle evlendireyim."

Şeyh İbn Baz r.h şöyle dedi:

Doğrusu Şiğar nikahında şart olduğu müddetçe kapsayıcıdır. Çünkü Ebu Hureyre r.a'dan rivayet edilen hadisin zahirine/açık anlamına göre Şiğar bir adamın diğer adama şöyle demesidir: "Sen beni kızınla evlendir, ben de seni kızımla evlendireyim. Veya: Beni kız kardeşinle evlendir, ben sen kız kardeşimle evlendireyim." Bu hadiste mehir ifade edilmediğine göre hüküm geneldir. (Mecmu Fetava İbn Baz 20/280)

Ayrıca şöyle demiştir:

Bedel/Takas nikahı caiz değildir. Bu nikah türüne Şiğar nikahı denir. Nebi s.a.v birçok hadiste yasaklamıştır ve takas şartı ile nikahlanmak caiz değildir. Örnek: "Beni kız kardeşinle evlendir, ben de seni kız kardeşimle evlendireyim. Kızınla evlendir, ben de seni kızımla evlendireyim." Bu mübadele nikahı olup, Şiğar olarak bilinir. Bu nikahta mehir belirlense bile, mehir eşit veya farklı olsa bile takas şartına bağlı olduğu için caiz değildir. (Fetava Nur ela Derb, ibn Baz 21/26)

Malikiler bu Nikah türüne: "Vech el Şiğar" derler. Bu konudaki hüküm ise şudur: Gerdek gecesinden önce nikahın feshedilmesi müstehaptır. Ancak gerdek gecesinden sonra nikah geçerli sayılır ve Mehr-i mislin fazlası veya belirlenen mehir vacip olur.

El Tehzib fi İhtisar el Müdevvene 2/132'de şöyle geçer:

"Kızını benimle yüz paraya evlendir, ben de kızımı seninle yüz paraya evlendiriyorum." derse bu nikahta hayır yoktur. Bu da Vech el Şiğar'ın bir türüdür. Gerdek gecesinden önce feshedilir. Ancak sonrası nikah geçerli sayılır. Her kadına belirlenen mehirden daha fazlası veya Mehr-i misil vacip olur. Bu tür nikah, tam Şiğar değildir çünkü mehir belirlenmiştir.

Vech el Şiğar olarak adlandırılmasına gelince, bir yönden Şiğar diğer yönden ise mehir olması nedeniyle Şiğar değildir. Fakat mübadele şartı olması nedeniyle Şiğar hükmünü alır. (Haşiyet el Adavi Ala Kifayet el Talib el Rabbani, 2/52)

Alimlerin cumhuruna göre ise bu tür nikah Şiğar sayılmaz. Çünkü her bir kadın için mehir belirlenmiştir.

İmam Şafii r.h şöyle dedi:

Bir adam; kızını veya velisi olduğu kadını başka erkekle evlendirip buna karşılılık o kişinin de kızını veya velisi olduğu kadını kendisine nikahlar, her bir kadın için ister eşit ister farklı olsun mehir belirlenirse Şiğar hükmüne girmez. (El Um 5/83)

İbn Kudame r.h şöyle dedi:

Nikah akdi ile mehir belirlenirse; örneğin kişi: "Kızını benimle evlendirmen şartıyla kızımı seninle evlendiriyorum ve her birinin mehri yüz para veya benim kızımın mehri yüz, senin kızının mehri elli para" der, daha az veya fazla mehir belirlenirse bu Şiğar hükmüne girmez. (El Muğni 7/177)

İbn Kayyım r.h şöyle dedi:

Bu tür nikahın yasaklanması sebebi/illeti hususunda ihtilaf edilmiştir:

Her bir akit diğer akide şart kılındığı için olduğu denilmiştir.

Başka bir görüşe göre: Kadınla ilişki hakkının diğer kadınla ilişki hakkına bedel ve mehir olarak belirlenmesi ve kadının hiçbir şekilde mehirden faydalanmamasıdır, bilakis mehir velisine verilmiş olur. Bu da her iki kadın için zulümdür.

Şayet mehir belirlenirse kişiler yasaklanan durumdan kurtulmuş olur. (Zad el Mead fi Hedyi Hayrul İbad 5/99)

Buna delil olarak şu hadis gösterilir: İbn Ömer r.a'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Şiğar nikahını yasakladı, Şiğar: Mehir olmaksızın bir adamın kızını başka bir adamla evlendirip buna karşılık kızını verdiği adamın kızıyla evlenmesidir. (Buhari 5112, Muslim 1415)

Ubeydullah b. Ömer el Omeri şöyle dedi: Nafi, Abdullar r.a'dan rivayet eder ki Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Şiğar nikahını yasaklar.

Nafi'ye sordum: Şiğar nedir?

Şöyle cevap verdi: Mehir olmaksızın iki kişi kızlarını birbirlerine nikahlarlar, mehir olmaksızın iki kişi kız kardeşlerini birbirleriyle nikahlarlar.

El Cevheri, el Sihah 2/700'de şöyle dedi:

Cahiliye döneminde geçerli olan bir yöntemdi.

Muslim'in İbn Numeyr, Ubeydullah, Ebu el Zenad, el A'rac, Ebu Hureyre r.a'dan rivayet ettiği hadiste şöyle geçer: "Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Şiğar nikahını yasakladı, Şiğar bir adamın diğer adama şöyle demesidir: Sen beni kızınla evlendir, ben de seni kızımla evlendireyim. Veya: Beni kız kardeşinle evlendir, ben de seni kız kardeşimle evlendireyim.

Bu hadiste yapılan Şiğar'ın açıklaması, Nebi s.a.v'in sözü değildir. Nesai 6/112'de Şiğar'ın açıklaması, Ubeydullah b. Ömer el Omeri'nin açıklaması olup Nebi s.a.v'in açıklaması olduğu belirtilmiştir.

Böylece bu açıklama delil olmaz. Bilakis Nafi'nin açıklamasının kabul edilmesi daha evladır.

Alimlerin cumhurunun görüşü daha güçlü ve daha doğrudur. Şayet mehir belirlenir ve damat kadının razı olduğu münasip bir koca ise, bu nikah Şiğar olarak sayılmaz.

Şeyhülislam İbn Teymiyye r.h şöyle dedi:

"Doğru görüş, Medine ehlinin, Malik'in ve diğerlerinin mezhebidir. Ahmed'in çoğu cevabında ve genel olarak eski ashabının çoğunun rivayetinde belirtilen görüştür. Bu tür evlilik akdinin geçersiz olmasının illeti, mehirden yoksun olması şartıyla ilgilidir." (Mecmu'ul-Fetawa'dan 34/126).

Şeyh Muhammed b. İbrahim r.h bu görüşü seçmiştir. Zira her bir kadın için eksiksiz mehir verilmesi ve her iki kadının da evlilikten razı olmaları durumunda Bedel nikahı hususunda soru sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: Şayet anlattığınız gibi her bir kadın için eksiksiz mehir verilirse ve her iki kadın da evlilikten razı iseler, bunda sakınca olmadığı gibi haram olan Şiğar/Bedel evliliğinden sayılmaz. (Fetava Şeyh Muhammed b. İbrahim 10/159)

Şeyh İbn Useymin r.h şöyle dedi:

Eğer mehir; diğer mehirlere benzer miktarda olup eksiltilmemişse, kadın kocasına rıza göstermişse ve ikisi arasında uyumluluk varsa bu nikah geçerlidir. Evlilik üç şartın gerçekleşmesi halinde geçerlidir: denklik, Mehr-i misl ve karşılıklı rıza. Çünkü bu durumda kadın eşlere haksızlık yapılmaz, mehrin tamamı verilir ve hiçbir zorlama da bulunmaz. Daha doğrusu her biri diğerinin kızını istiyordu ve o da onunla evlenmeye şartlanmıştı denir.

Açık delil şunu gerektirir ki eğer adet olarak bilinen mehir, rıza ve denklik varsa bu durumda hiçbir sakınca yoktur. (Es-Şerhu'l-Mumti' 'ala Zaad Al-Mustaqni' 12/174)

Bu durumda nikah akdinin geçerli olduğu söylense de evlilikte bu yönteme başvurulmamalıdır.

Şeyh Muhammed bin İbrahim Âl Eş-Şeyh r.h, "Mecmû'u'l-Fetawa" (10/158) adlı eserinde şöyle dedi:

Şunu da belirtmek gerekir ki; akitte mehir geçse de geçmese de mübadele içeren bir evlilik kötüdür ve geçersizdir. Çünkü bu yöntemle kadın istemediği biriyle evlenmeye zorlanır, velayet sahibi olan erkeğin çıkarı, kadının menfaatine tercih edilir. Kadın, kendisi gibi kadınların aldığı mehir miktarından mahrum bırakılır. Bilindiği gibi bu caiz değildir. Ayrıca bunu uygulayanlara bakıldığında, evlilik sonrasında da pek çok anlaşmazlığa ve çekişmeye yol açtığı görülecektir.

Üçüncüsü:

Şayet alimlerin yasak olduğu hususunda ittifak ettikleri şekilde Şiğar nikahı gerçekleşirse bu akit, geçersiz olur. Bu akdin feshedilmesi ve yenilenmesi vaciptir.

İmam Malik r.h'a şöyle soruldu:

Şiğar nikahı gerçekleştikten sonra her iki kadının çocukları doğarsa bu durumda evlilik geçerli midir yoksa fesih mi edilir?

Cevap: Her durumda feshedilir. (El Mudavvene el Kubra 2/98)

Şafii r.h şöyle dedi: Feshedilmiş bir nikah helal olmaz. (El Um 6/198)

İbn Kudame r.h şöyle dedi:

İmam Ahmed'den gelen ihtilafsız rivayetlere göre Şiğar nikahı geçersizdir. (El Muğni 42/10)

İbn Abdulber el Maliki r.h şöyle dedi:

Bu tür nikah geçerli olmaz. İlişki öncesinde veya sonrasında feshedilir. (El İstizkar 16/203)

Buna göre:

Evliliğinin Şiğar esasına dayandığı anlaşılırsa, bu nikah feshedilip şer'i nikah şartlarının tamamının sağlanması şartıyla yeniden nikah yapmalıdır ve kadına her ikisinin de üzerinde anlaştığı bir mehir vermelidir. Şeyh Muhammed bin İbrahim r.h Şiğar evliliği hakkında sorulduğunda şöyle dedi:

"Nikah batıldır ve iki eşin ayrılması gerekir... Sonra, kadın onu arzularsa ve kendi mehrinin bir benzeri ona verilirse onunla evlenmesi caizdir. Yeni bir akitle onu nikahlaması caizdir." (Fetawa Şeyh Muhammad bin İbrahim Âl-Sheikh 10/160).

Şeyh İbn Baz r.h dedi ki:

Kadının velisi; şer'i bir sözleşme ve şer'i bir mehirle, iki şahit huzurunda, iddet süresine gerek duyulmadan hemen onu nikahlayabilir. Ama eğer o onu arzulamıyorsa ve o da onu arzulamıyorsa, erkek de onu bir boşanma ile boşar ve eğer bekleme süresini tamamlarsa, istediği kişiyle evlendirir. (Fetava Nur Ala Derb, İbn Baz 21/39).

Ancak Hanefi mezhebinin alimleri, bu tür evliliği geçerli saymış ve her kadın için Mehr-i misli vacip görmüşlerdir.

Kim bu görüşte onları taklit ederse veya halkın çoğunluğunun Hanefi mezhebine tabi olduğu veya mahkemelerindeki yargının buna dayandığı bir ülkede bulunursa, içtihatlarda olduğu gibi onun nikahı bozulmaz.

İbn-i Kudâme r.h; Hanefîlerin aksine, ulemanın çoğunluğunun mezhebinde olduğu gibi vasisiz evlenmenin geçersizliğinden bahsettikten sonra şöyle dedi:

Bu sözleşme bir yargıç tarafından geçerli kabul edilirse veya onu akdeden kişi yargıç olursa, feshedilmesi caiz değildir. Aynı durum diğer geçersiz evlilikler için de geçerlidir. (Al-Muğni'den 7/6).

İbn Müflih r.h şöyle dedi:

“Ve kim nikahın sahihliğini hususunda taklit ederse, içtihadın değişmesiyle eşler birbirinden ayrılmaz.” (El Furu’ 11/218)

Şeyhülislam İbn Teymiyye r.h’a, hülle nikahı hususunda şöyle soruldu: Bir Müslüman bunu onaylayan alimlerden bazılarını taklit ederse ne olur?

Cevap:

Kadını boşamak veya kocanın bunu yapmak niyetinde olması için kocayla sözlü veya geleneksel olarak gizli anlaşma yapmaları haramdır. Zira böyle bir kimse birçok hadiste Nebi s.a.v tarafından lanetlenmiştir. İlk boşayan kocanın böyle bir sözleşme yapmasıyla kadın ona helal olmaz. Hülle yapan kocanın da bu niyetle onu yanında tutması caiz değildir, bilakis ondan ayrılması vaciptir.

Ancak içtihatla veya taklit ile bunun caiz olduğu görülürse ve böylece kadın hülleden sonra onunla evlenirse güçlü ve tercihli görüşe göre, ondan ayrılması vacip olmaz. Bilakis gelecekte bunun yapılması yasaklanır. Allah geçmişte olanları affeder. (Mecmu el Fetava 32/151-152)

Buna dayanarak; evliliğiniz geçerlidir ancak Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin r.h söylediği gibi gelecekte insanların bunu yapmamaları için uyarılır ve engellenir.

En iyisini Allah bilir.